

دسترسی در سایت <http://jnrm.srbiau.ac.ir>

سال نهم، شماره چهل و سوم، مرداد و شهریور ۱۴۰۲

شماره شاپا: ۵۸۸X-۲۵۸۸

پژوهش‌های نوین در ریاضی

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات

خاصیت جابه‌جایی روی حلقه‌های قویاً متناوب

سعید نصیری فر^۱، شعبانعلی صفری ثابت^{۲*}

^(۱و۲) گروه ریاضی، واحد تهران مرکزی، دانشگاه آزاد اسلامی، تهران، ایران

تاریخ ارسال مقاله: ۱۴۰۰/۱۲/۲۰ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۱/۰۷/۰۹

چکیده

حلقه R را که به ازای هر $x \in R$ ، اعداد صحیح مثبت متمایز مانند m, n وجود دارند بطوریکه در شرط $x^n = x^m$ صدق کند، یک حلقه متناوب می‌نامیم. ریشه اصلی این تعریف به قضیه جیکوبسن باز می‌گردد. وی در این قضیه ثابت کرد که هر حلقه با شرط $x = x^{n(x)}$ و $n(x) > 1$ ، جا به جایی است. ریاضی دانان معاصر از جمله عدیل یعقوب، هاوارد بل، شاکرون و ... در مقطعی از زندگی علمی خود در این حیطة فعالیت کرده‌اند. ما برای اولین بار در این مقاله به بیان حلقه‌های قویاً متناوب و بررسی خواص و ساختار آنها پرداخته‌ایم. حلقه R را که به ازای هر $x \in R \setminus (J \cup N)$ اعداد صحیح مثبت m, n از زوجیت‌های متفاوت وجود داشته باشند بطوریکه $x^n - x^m \in N$ ، یک حلقه قویاً متناوب نامیم. در این مقاله مثالی از حلقه‌های قویاً متناوب و یک‌دار غیر جابه جایی ارائه می‌دهیم و در قضیه ۳-۶، نیز نشان می‌دهیم که حلقه قویاً متناوب یک‌دار جابه جایی است یا $(R, +)$ یک ۲-گروه و R متناوب می‌باشد.

واژه‌های کلیدی: حلقه‌های قویاً متناوب، رادیکال جیکوبسن، حلقه‌های متناوب، شرط شاکرون، جابه‌جایی.

۱- مقدمه

در سراسر این مقاله، R یک حلقه شرکت‌پذیر و نه لزوماً یک‌دار است. رادیکال جیکوبسن، مجموعه تمام عناصر پوچ توان حلقه و مرکز حلقه را به ترتیب با J, Z نمایش می‌دهیم.

حلقه R را حلقه متناوب نامند هرگاه به ازای هر $x \in R$ اعداد صحیح مثبت متمایز مانند m, n وجود داشته باشند بطوریکه $x^n = x^m$.

حلقه R را حلقه قویاً متناوب نامند هرگاه به ازای هر $x \in R \setminus (J \cup N)$ اعداد صحیح مثبت m, n از زوجیت‌های متفاوت وجود داشته باشند بطوریکه $x^n - x^m \in N$.

مثال ۱-۱. \mathbb{Z}_8 ، یک حلقه قویاً متناوب است زیرا $J(\mathbb{Z}_8) = N(\mathbb{Z}_8) = \{0, 2, 4, 6\}$ و به ازای هر $x \in \mathbb{Z}_8 \setminus (J \cup N) = \{1, 3, 5, 7\}$ اعداد صحیح مثبت m, n از زوجیت‌های متفاوت وجود دارند بطوریکه $x^n - x^m \in N$.

مثال ۲-۱. \mathbb{Z}_6 یک حلقه قویاً متناوب است زیرا $J(\mathbb{Z}_6) = N(\mathbb{Z}_6) = \{0\}$ و به ازای هر $x \in \mathbb{Z}_6 \setminus (J \cup N) = \{1, 2, 3, 4, 5\}$ اعداد صحیح مثبت m, n از زوجیت‌های متفاوت وجود دارند بطوریکه $x^n - x^m \in N$ ، [۱]، اگر هر عضو حلقه R در شرط شاکرون که در ذیل بیان شده، صدق کند آنگاه R یک حلقه متناوب است. $m \in \mathbb{Z}^+$ و $q(t) \in \mathbb{Z}[t]$ وجود دارند بطوریکه $x^m = x^{m+1}q(x)$ بنا به تعریف شاکرون به نظر می‌رسد که هر حلقه متناوب، یک حلقه قویاً متناوب است در مثال زیر نشان می‌دهیم که هر حلقه متناوب لزوماً قویاً متناوب نیست.

مثال ۳-۱. حلقه \mathbb{Z}_p که p عدد اول باشد یک حلقه متناوب است اما قویاً متناوب نیست، زیرا طبق قضیه فرما به ازای هر $x \in \mathbb{Z}_p$ ، $(x, p) = 1$ داریم

$x^{p-1} \equiv 1 \pmod{p}$ بنابراین با انتخاب $n = p - 1$ و $m =$

$2(p-1)$ یا $m = k(p-1)$ که $k \in \mathbb{Z}^+$

همواره $x^n = x^m$ اما از آنجایی که $J(\mathbb{Z}_p) =$

$\{0\}$ ، $N(\mathbb{Z}_p) = \{0\}$ به ازای هر $x \in \mathbb{Z}_p \setminus (J \cup$

$N) = \{1, 2, \dots, p-1\}$ اعداد صحیح مثبت

m, n از زوجیت‌های متفاوت وجود ندارند

بطوریکه $x^n - x^m \in N$ به عنوان مثال فرض

کنید $p = 3$ در این صورت $\mathbb{Z}_3 \setminus \{0\} = \{1, 2\}$

عضو ۲ را در نظر بگیرید آنگاه اعداد صحیح مثبت

m, n از زوجیت‌های متفاوت وجود ندارند که

$2^n \equiv 2^m \pmod{3}$ زیرا برای زوجیت‌های متفاوت

$2^n - 2^m \neq 3k$ است و لذا \mathbb{Z}_3 حلقه قویاً

متناوب نیست. در این مقاله در قضیه ۳-۶، نشان

خواهیم داد که تحت شرایطی حلقه قویاً متناوب

می‌تواند یک حلقه متناوب باشد. همچنین با الهام از

قضیه معروف هرشتاین، خاصیت جابه جایی را برای

حلقه‌های قویاً متناوب بررسی می‌کنیم. در ابتدا به

بیان برخی تعاریف مقدماتی می‌پردازیم.

تعریف. حلقه R ، تقلیل یافته است هرگاه

$$N = \{0\}$$

تعریف. حلقه R ، آبدلی است هرگاه تمام خود

توان‌های آن مرکزی باشند.

تعریف. عضو $x \in R$ ، متناوب است هرگاه اعداد

صحیح مثبت متمایز m, n وجود داشته باشند به

$$\text{طوری‌که } x^n = x^m$$

تعریف. عضو $x \in R$ ، توانی از خود است هرگاه

$n \in \mathbb{Z}^+$ و $n > 1$ وجود داشته باشد به طوری‌که

$x^n = x$ به سادگی می‌توان نشان داد که در یک

حلقه تقلیل یافته هر عضو متناوب، توانی از خود

است.

تعریف. به ازای هر $x, y \in R$ ، جابه جاگر x و y

به صورت $[x, y] = xy - yx$ تعریف می‌شود،

به علاوه به ازای هر $k \in \mathbb{Z}^+$ جابه جاگر $[x, y]_k$

به صورت زیر تعریف می‌شود.

$$[x, y]_k = [[x, y]_{k-1}, y]$$

$$= \sum_{i=0}^k (-1)^i \binom{k}{i} y^i x y^{k-i} \quad (1.1)$$

تعریف. $C(R)$ را ایده آل جابه‌جاگر تولید شده توسط مجموعه تمام جابه‌جاگرهای حلقه R می‌نامیم.

تعریف. $a \in R$ را شبه منظم چپ (راست) نامیم اگر $r \in R$ وجود داشته باشد بطوریکه $r + a + ra = 0$ ($a + r + ar = 0$) و

عضو r را شبه معکوس چپ a می‌نامند. به سادگی می‌توان ثابت کرد که هر گاه R حلقه ای یک‌دگر باشد آنگاه a شبه منظم چپ (راست) است اگر و تنها اگر $1_R + a$ معکوس پذیر چپ (راست) باشد. لازم به ذکر است که هر عضو پوچ توان، شبه منظم چپ است زیرا اگر $a^n = 0$ ، بافرض

$$r = -a + a^2 - a^3 + \dots + (-1)^{n-1} a^{n-1}$$

در این صورت $r + a + ra = 0$.

تعریف. حلقه R را به طور زیر مستقیم تحویل ناپذیر گویند اگر اشتراک تمام ایده آل‌های ناصفر از R ، ناصفر باشد و به سادگی می‌توان نشان داد در یک حلقه به‌طور زیر مستقیم تحویل ناپذیر، خودتوان مرکزی صفر یا یک است.

تعریف. $< x >$ را زیر حلقه تولید شده توسط x نامند.

تعریف. نماد $((m, n))$ را یک دوتایی مرتب از اعداد صحیح مثبت از زوجیت‌های متفاوت در نظر می‌گیریم.

اکنون، لم‌های زیر را برای حلقه‌هایی بیان می‌کنیم که لزوماً قویاً متناوب نیستند. پس از بیان لم‌های مختلف، ویژگی‌های اولیه حلقه‌های قویاً متناوب را بیان می‌کنیم.

۲- قضایا و لم‌های مقدماتی

لم ۱-۲. فرض کنید R یک حلقه است و هر عضو آن مرکزی یا توانی از خود باشد در این صورت R جابه‌جایی است. [۲]

لم ۲-۲. اگر I یک ایده آل حلقه R ، و I و R/I هر دو جابه‌جایی باشند، آنگاه ایده آل جابه‌جاگر $C(R)$ پوچ است و N یک ایده آل است. [۲]

لم ۲-۳. فرض کنید R حلقه ای قویاً متناوب باشد: (آ) هر تصویر بروربختی R ، قویاً متناوب است و هر ایده آل R نیز قویاً متناوب است.

(ب) اگر e یک عنصر خودتوان باشد که مرتبه جمعی آن توانی از ۲ نیست، آن گاه $e \in Z$.

(ج) اگر $x \notin J \cup N$ آن گاه $q \in \mathbb{Z}^+$ و $g(t) \in t\mathbb{Z}[t]$ وجود دارند که $e = g(x)$ خودتوان است و $x^q = x^q e$

برهان. (آ) اگر $f: R \rightarrow S$ یک بروربختی حلقه‌ای باشد، کافی است نشان دهیم که به ازای هر $y \in R \setminus (J(S) \cup N(S))$ ، عنصری مانند x در $R \setminus (J(R) \cup N(R))$ وجود دارد. (زیرا در غیر این صورت اگر $x \in J(R)$ و $f(J(R)) \subseteq J(S)$ نتیجه می‌شود $y \in J(S)$ که تناقض است. اگر $x \in N(R)$ و $f(N(R)) \subseteq N(S)$ شود $y \in N(S)$ که تناقض است.) با توجه به این که R قویاً متناوب است زوج $((m, n))$ وجود دارد بطوریکه $x^n - x^m \in N(R)$.

در این صورت

$$(x^n - x^m)^k = 0 \Rightarrow$$

$$f(x^n - x^m) = f(x^n) - f(x^m) = [f(x)]^n - [f(x)]^m = y^n - y^m \in N(f(R)) = N(S)$$

لذا حکم برقرار است. حال از آنجایی که به ازای هر ایده آل I از R داریم، $J(I) = I \cap J(R)$ و $N(I) = I \cap N(R)$ پس به ازای هر $x \in I \setminus ((J(I) \cup N(I)))$ ایجاب می‌کند که $x \in R \setminus (J(R) \cup N(R))$ و از آنجایی که R حلقه قویاً متناوب است، پس $x^n - x^m \in N(I)$ (ب) اگر e خودتوان غیرمرکزی باشد، آن گاه $-e \notin J \cup N$ و زوج $((m, n))$ وجود دارد که

$$= [f(x)]^q x^q$$

$$= x^q [f(x)]^q = e.$$

لم ۲-۴. فرض کنید R یک حلقه قویاً متناوب آبدلی باشد، در این صورت $N \subseteq J$.

برهان. فرض کنید $a \in N$ و $x \in R$ ، دو حالت در نظر می‌گیریم. حالت اول: فرض کنید: $ax \in (J \cup N)$ ، در این صورت ax شبه منظم راست است. حالت دوم: با فرض $ax \notin (J \cup N)$ ، در این صورت $e = [(ax)f(ax)]^q$ خودتوان است و $q \in \mathbb{Z}^+$ و یک خودتوان مرکزی $e = ay$ وجود دارند که $(ax)^q = (ax)^q e$ و از آنجایی که $e = ay$ خودتوان مرکزی است و $a \in N$ پس $k \in \mathbb{Z}^+$ وجود دارد که $a^k = 0$ داریم:
 $e = e^x = eay = a^x e y^x = \dots = a^k e y^k = 0$.

پس $(ax)^q = (ax)^q \cdot 0 = 0$ و بنابراین ax شبه منظم راست است و در هر دو حالت $a \in J$.

مثال ۲-۵. حلقه $R = M_r(GF(2))$ قویاً متناوب است و از آنجایی که در شرط آبدلی صدق نمی‌کند $N \not\subseteq J$.

لم ۲-۶. فرض کنید R یک حلقه قویاً متناوب و یکدار باشد، در این صورت $J \subseteq N$ یا $J \subseteq Z$ برهان. فرض کنید $j \in J \setminus Z$ در این صورت $+1 - j \notin J \cup N$ و $1 + j \notin J \cup N$ ، بنابراین زوج‌های $((m_1, n_1))$ و $((m_2, n_2))$ وجود دارند به طوری که

$$(1+j)^{n_1} - (1+j)^{m_1} = \left[\binom{n_1}{1} + \binom{n_1}{2} j + \binom{n_1}{3} j^2 + \dots + \binom{n_1}{n_1} j^{n_1} \right] - \left[\binom{m_1}{1} + \binom{m_1}{2} j + \binom{m_1}{3} j^2 + \dots + \binom{m_1}{m_1} j^{m_1} \right] \in N$$

و

$e \in N - (-e)^m - (-e)^n$ و از آنجایی که e خودتوان است پس $2e \in N$ بنابراین $k \in \mathbb{Z}^+$ وجود دارد که $(2e)^k = 0$ و بنا به بسط دوجمله ای نیوتن می‌توان نوشت:

$$(2e)^k = (e+e)^k = \left[\binom{k}{0} + \binom{k}{1} + \dots + \binom{k}{k} \right] e^k = 2^k e^k = 2^k e = 0.$$

بنابراین مرتبه جمعی e توانی از ۲ می‌باشد و بنا به عکس نقیض حکم ثابت می‌شود.

ج) اگر $x \notin J \cup N$ از آنجایی که R حلقه قویاً متناوب است پس زوج $((m, n))$ وجود دارد که $x^n - x^m \in N$ بنابراین $k \in \mathbb{Z}^+$ موجود است که

$$(x^n - x^m)^k = 0 \Rightarrow (x^n)^k = \binom{k}{1} (x^n)^{k-1} x^m - \binom{k}{2} (x^n)^{k-2} (x^m)^2 + \dots + (-1)^{k+1} \binom{k}{k} (x^m)^k$$

چون $n, k \in \mathbb{Z}^+$ پس $nk = q \in \mathbb{Z}^+$ و در نتیجه $q \in \mathbb{Z}^+$ و $f(t) \in \mathbb{Z}[t]$ وجود دارند که $x^q = x^{q+1} f(x)$ با فرض این که $e = [x f(x)]^q$ در این صورت $e^2 = e$ و $x^q = x^q e$ زیرا!

$$e = [x f(x)]^q = x^q [f(x)]^q$$

$$x e = x x^q [f(x)]^q = x^{q+1} [f(x)]^q$$

و با توجه به این که $x^q = x^{q+1} f(x)$ پس می‌توان نوشت:

$$x e = x^q [f(x)]^{q-1}$$

اگر فرآیند فوق را q بار تکرار کنیم به رابطه زیر می‌رسیم:

$$x^q e = x^q$$

اکنون نشان می‌دهیم که $e^x = e$
 $e^x = [x f(x)]^q e = x^q [f(x)]^q e = [f(x)]^q x^q e$

وجود دارند که $u^q = u^{q+1}f(u)$ پس هر $u \in R \setminus (J(R) \cup N(R))$ در شرط شاکرون صدق می‌کند و متناوب است پس $k > 1$ وجود دارد که $u - u^k \in N$ و بنا به لم ۴-۲، $N \subseteq J$ و بنابراین $u^n - u^m \in J$ پس $u - u^{q(k-1)+k} \in J$ و از آنجایی که $u - u^{(q+1)(k-1)+1} \in J$ یعنی \emptyset هم‌ریختی حلقه هاست

$$\emptyset(u - u^{(q+1)(k-1)+1}) = \emptyset(u) - [\emptyset(u)]^{(q+1)(k-1)+1} \in J(S)$$

و در نتیجه $w - w^{(q+1)(k-1)+1} \in \emptyset(J)$ و از آنجایی که $w^q = 0$ پس $w \in \emptyset(J)$ که متناقض با فرض است.

۳- بررسی خاصیت جابه‌جایی و نزدیک به جابه‌جایی در حلقه‌های قویاً متناوب

قضیه ۳-۱. فرض کنید R یک حلقه قویاً متناوب و آبدلی باشد در این صورت R/J جابه‌جایی است. به علاوه اگر J جابه‌جایی باشد، آنگاه N یک ایده‌آل است و R/N جابه‌جایی است.

برهان. فرض کنید $\bar{R} = R/J$ ، از آنجایی که R آبدلی است $N \subseteq J$ بنا به لم ۴-۲، $N \subseteq J$ و لذا $((m, n))$ وجود دارد که به ازای هر $x'^m - x'^n \in N \subseteq J$ داریم $x \in R \setminus (J \cup N)$ بنابراین

$$\begin{aligned} x'^m - x'^n \in J &\Rightarrow x'^m - x'^n + J = J \\ &\Rightarrow (x' + J)^n \\ &\quad - (x' + J)^m = J \end{aligned}$$

واز آنجایی که J صفر حلقه \bar{R} است، لذا $x = x' + J$ و $(x' + J)^n = (x' + J)^m$ نتیجه می‌شود $x^n = x^m$ حال اگر $x' \in J$ آنگاه $x' + J = J$ و با توجه به اینکه J صفر حلقه \bar{R} است، پس $x \in Z(\bar{R})$ و اگر $x \in N \subseteq J$ آنگاه $x' + J \in N(\bar{R})$ پس $x \in N(\bar{R})$ و در

$$\begin{aligned} (-1+j)^{n_r} - (-1+j)^{m_r} &= \\ \left[\binom{n_r}{1}(-1)^{n_r} + \binom{n_r}{2}(-1)^{n_r-1}j + \dots + \right. \\ &\quad \left. \binom{n_r}{n_r}(-1)^0 j^{n_r} \right] - \\ \left[\binom{m_r}{1}(-1)^{m_r} + \binom{m_r}{2}(-1)^{m_r-1}j + \dots + \right. \\ &\quad \left. \binom{m_r}{m_r}(-1)^0 j^{m_r} \right] \in N \end{aligned}$$

لذا به ازای برخی $f(t) \in \mathbb{Z}[t]$ داریم:

$$(m_1 - n_1)j + j^2 f(j) \in N \quad (2.2)$$

$$2 + jg(j) \in N \quad (2.3)$$

شرط اخیر ایجاب می‌کند که؛

$$2j + j^2 g(j) \in N \quad (2.4)$$

با در نظر گرفتن روابط (۲.۲) و (۲.۴) و این حقیقت که تفاضل عناصر جابه‌جا شونده پوچ توان عضوی پوچ توان است، داریم: $j + j^2 h(t) \in N$ که $h(t) \in \mathbb{Z}[t]$ و مشابه استدلال برهان لم ۳-۲ (ج)، $k \in \mathbb{Z}^+$ وجود دارد که به ازای خودتوان $e \in J$ داریم $j^k = j^k e$ و از آنجایی که J شامل خودتوان ناصفر نیست، پس $j^k = 0$

اکنون نشان می‌دهیم که $J \subseteq N \cup Z$

اگر $J \not\subseteq Z$ و $J \setminus Z$ آن‌گاه بنا به اثبات بالا $j \in N$ و به ازای هر $c \in J \cap Z$ داریم $j + c \in J \setminus Z$ و بنابراین $j + c - j = c$ یک تفاضل از عناصر جابه‌جا شونده پوچ توان است، بنابراین $c \in N$ و در نتیجه $J \subseteq N$ یا $J \subseteq Z$

لم ۲-۷. فرض کنید R یک حلقه قویاً متناوب و آبدلی و $\emptyset: R \rightarrow S$ یک بروریختی حلقه‌ای باشد،

در این صورت $N(S) \subseteq \emptyset(J(R))$.

برهان. فرض کنید $w \in N(S) \setminus \emptyset(J)$. با فرض این که $w^q = 0$ و $u \in \emptyset^{-1}(w)$ و $u \notin (J(R) \cup N(R))$ بنابراین زوج $((m, n))$ وجود دارد که $u^n - u^m \in N(R)$ و بنا به لم ۳-۲ (ج)، $q \in \mathbb{Z}^+$ و $f(t) \in \mathbb{Z}[t]$

قضیه ۳-۳. فرض کنید R یک حلقه قویاً متناوب و آبلی و یکدار باشد. در این صورت N یک ایده آل است و R/N جابه جایی است.

برهان. از لم های ۲-۴ و ۲-۶ نتیجه می گیریم $J = N$ یا $J \subseteq Z$. اگر $J = N$ در این حالت به وضوح N یک ایده آل است و بنا به قضیه ۳-۱، R/J جابه جایی است. اگر $J \subseteq Z$ ، آنگاه J جابه جایی است و بنا به قضیه ۳-۱، N یک ایده آل است و R/N جابه جایی است.

در قضیه معروف هرشتاین، ثابت می شود که یک حلقه متناوب با این ویژگی که $N \subseteq Z$ ، جابه جایی است. [۳]

ما نیز قضایای مشابهی برای حلقه‌های قویاً متناوب مطرح می‌کنیم.

قضیه ۳-۴. فرض کنید R یک حلقه قویاً متناوب و آبلی با $J \subseteq Z$ باشد، در این صورت R جابه جایی است.

برهان. باتوجه به لم ۲-۴، $N \subseteq J$ بنابراین $((m, n))$ وجود دارد که به ازای هر $x \in R \setminus J$ ، $x^n - x^m \in Z$

$$\text{حال نشان می دهیم که به ازای هر } x \in R \setminus J \quad x^{(n-m+1)} - x \in N \subseteq Z \quad (۳.۲)$$

از آنجایی که $x^n - x^m \in N$ پس $k \in \mathbb{Z}^+$ وجود دارد که

$$(x^n - x^m)^k = . \\ \Rightarrow \binom{k}{0}(x^n)^k + \dots + (-1)^k \binom{k}{k}(x^m)^k = .$$

پس $q \in \mathbb{Z}^+$ و $f(t) \in \mathbb{Z}[t]$ وجود دارند که $x^q = x^{q+1}e$ بنابراین هر $x \in R \setminus J$ در شرط شاکرون صدق می‌کند و لذا متناوب است و می‌توان به صورت زیر نوشت

$$x^{n-m+1} - x \in N \subseteq Z$$

و اگر $x \in J$ از آنجایی که J جابه جایی است، بنا به قضیه معروف هرشتاین R جابه جایی است.

نتیجه $x \in Z(\bar{R})$ بنابراین دارای این خاصیت است که به ازای هر $x \in \bar{R}$ ، نتیجه می‌گیریم به ازای برخی $((m, n))$

$$x^n = x^m \quad \text{یا} \quad x \in Z(\bar{R}) \quad (۳.۱)$$

$\bar{R} = R/J$ نیم ساده است و با حاصل ضرب زیر مستقیمی از حلقه های ابتدایی یکرخت است. فرض کنید S ، تصویر ابتدایی \bar{R} باشد به ازای هر $y \in S$ از آنجایی که $f: \bar{R} \rightarrow S$ ، برورختی است، پس $x \in \bar{R}$ وجود دارد که $f(x) = y$. بنا به رابطه (۳.۱) اگر $x \in Z(\bar{R})$ به آسانی می‌توان نتیجه گرفت که $y \in Z(S)$ و اگر $x^n = x^m$ آنگاه رابطه (۳.۱) تحت تصویر برورختی منتقل می‌گردد و $y^n = y^m$ حال با توجه به اینکه S یک حلقه ابتدایی است بنا به قضیه چگالی جیکوبسن از آنجایی که حلقه ماتریس‌های 2×2 روی حلقه تقسیم در رابطه (۳.۱)، صدق نمی‌کند پس S یک حلقه تقسیم است. اما یک حلقه تقسیم که در رابطه (۳.۱) صدق کند دارای این ویژگی است که هر عضو آن مرکزی یا توانی از خود است بنابراین بنا به لم ۲-۱، \bar{R} جابه جایی است و اگر J جابه جایی باشد بنا به لم ۲-۲، N یک ایده آل است و R/N جابه جایی است.

نتیجه ۳-۲. فرض کنید R یک حلقه قویاً متناوب و تقلیل یافته با رادیکال جیکوبسن جابه جایی باشد، در این صورت R جابه جایی است.

برهان. از آنجایی که R تقلیل یافته است، به سادگی می‌توان نشان داد که خود توان‌های آن مرکزی و در نتیجه R آبلی است، بنا به قضیه ۳-۱، R/N جابه جایی است و از آنجایی که $N = \{0\}$ پس $R/N \cong R/0 \cong R$ ، جابه جایی است.

حالت دوم: اگر $J \subseteq Z$ ، آنگاه به ازای هر $x \in J$ داریم $1 \in R \setminus (J \cup N)$ و $-1 + x \in R \setminus (J \cup N)$ و در نتیجه $x = (-1 + x) + 1$ حاصل جمع عناصر متناوب جابه‌جا شونده است پس x متناوب است. بنابراین نشان دادیم که اگر R جابه‌جایی نباشد آنگاه $(R, +)$ یک ۲-گروه است و R متناوب می‌باشد.

قضیه ۳-۷. فرض کنید R ، یک حلقه قویاً متناوب و تقلیل یافته با $J \neq R$ باشد، در این صورت R جابه‌جایی است.

برهان. بنا به لم ۲-۴، $N \subseteq J$ به سادگی می‌توانیم نشان دهیم که هر $x \in R \setminus J$ توانی از خود است. فرض کنید a ، یک عضو توانی از خود ناصفر باشد که $a^n = a$ و $n > 1$ در این صورت $a \neq 0$ و $e = a^{n-1}$ پس e خودتوان مرکزی ناصفر است. بنا به لم ۲-۳ (آ)، ایده‌آل eR قویاً متناوب با عضو همانی e است، بنابه لم ۲-۶ و از آنجایی که R تقلیل یافته است، داریم $J(eR) = 0$ یا $J(eR) \subseteq Z(eR)$ بنابراین $J(eR) \subseteq Z(eR)$ و بنا به قضیه ۳-۴، eR جابه‌جایی است و به ازای هر $x \in R$ داریم:
 $[ea, ex] = 0 \Rightarrow [ea, x] = [a, x]$

این امر نشان می‌دهد که تمام عناصر توانی از خود $R \setminus J$ ، مرکزی هستند. اگر $J \not\subseteq Z$ پس $x \in J \setminus Z$ وجود دارد و اگر e ، خودتوان مرکزی ناصفری باشد، $x + e \notin J$ و از آنجایی که هر عضو $R \setminus J$ توانی از خود مرکزی است در نتیجه $x + e \in Z$ و لذا تمام عناصر R مرکزی و بنابراین R جابه‌جایی است.

قضیه ۳-۸. فرض کنید R ، یک حلقه قویاً متناوب و نیم اول و ۲-بی‌تاب با $R \neq J$ باشد، در این صورت R جابه‌جایی است.

نتیجه ۳-۵. فرض کنید R یک حلقه قویاً متناوب و یک‌دار با $N \subseteq Z$ باشد، در این صورت R جابه‌جایی است.

برهان. از آنجایی که $N \subseteq Z$ به سادگی می‌توان نشان داد که خودتوان‌های آن مرکزی هستند و در نتیجه R آبلی است. از طرفی R حلقه قویاً متناوب و یک‌دار است لذا بنا به لم ۲-۶، $J \subseteq Z$ و بنا به قضیه ۳-۴، R جابه‌جایی است.

قضیه ۳-۶. فرض کنید R یک حلقه قویاً متناوب و یک‌دار باشد. در این صورت R جابه‌جایی است یا $(R, +)$ یک ۲-گروه است و R متناوب می‌باشد.

برهان. فرض کنید R جابه‌جایی نباشد، در این صورت بنا به عکس نقیض نتیجه ۳-۵، $N \not\subseteq Z$ پس $x \in N \setminus Z$ وجود دارد که $-1 + x \notin (J \cup N)$ وجود دارد که $(-1 + x)^n - (-1 + x)^m \in N$ و بنا به بسط دو جمله‌ای نیوتن و با فرض این که n زوج و m فرد باشد، داریم:

$$2 + \left[\binom{n}{1}(-1)^{n-1}x - \dots - \binom{m}{m}x^m \right] \in N$$

بنابراین $2 + u \in N$ به ازای برخی $u \in N$. در این حالت $2 = 2 + u - u$ تفاضل دو عضو پوچ توان جابه‌جا شونده است پس پوچ توان است و لذا $2 \in N$ و $k \in \mathbb{Z}^+$ وجود دارد که $2^k = 0$ و از آنجایی که به ازای هر $x \in R$ می‌توان نوشت $2^k x = 0$ پس مرتبه هر عضو، توانی از عدد اول ۲ است و بنابراین $(R, +)$ یک ۲-گروه است و $x \in R \setminus (J \cup N)$ در شرط شاکرون صدق می‌کند و لذا متناوب است پس زیر حلقه $\langle x \rangle$ متناهی است و بنا به لم ۲-۶، $J \subseteq N$ یا $J \subseteq Z$ پس دو حالت در نظر می‌گیریم.

حالت اول: اگر $J \subseteq N$ ، آنگاه به ازای هر $x \in J$ داریم $x^n - x^m \in J \subseteq N$ و بنابراین x متناوب است.

کله R/J ، ۲- بی تاب است. پس $e + \bar{e} = 0$ و شامل $J = J$ در نتیجه $e \in J$ و با توجه به اینکه J شامل خودتوان ناصفر نیست پس $e = 0$ و بنا به لم ۲-۳ (ج)، داریم $x^q = x^q \cdot 0 = 0$ و داریم $x \in N \subseteq J$ و نشان دادیم $R = J$ که به تناقض می‌رسیم. پس $J \subseteq Z$ و بنا به قضیه ۳-۴، R جابه جایی است.

قضیه ۳-۱۰. فرض کنید R یک حلقه قویاً متناوب

یکدار باشد که در دو شرط زیر صدق می‌کند؛

(آ) به ازای هر $a \in N$ و $x \in R$ و $k \in \mathbb{Z}^+$ می

$$[a, x]_k = 0$$

وجود دارد بطوریکه

(ب) N جابه جایی باشد

در این صورت، R جابه جایی است.

برهان. بنا به (آ) خودتوان‌ها مرکزی هستند. زیرا

اگر $e \in R$ خود توان باشد، از آنجایی که $(ex - exe)$

$$= 0 \text{ پس } ex - exe \in N$$

در نتیجه شرط $[ex - exe, e]_k = 0$ معادل گزاره

$$ex - exe = 0$$

$$[xe - exe, e]_k = 0$$

$$xe - exe = 0$$

می‌باشد، بنابراین $ex = xe$ یعنی خودتوان‌ها مرکزی و لذا R آبدلی است. بنا به قضیه

۳-۳، N یک ایده آل است و R/N جابه جایی

است و به ازای هر $x, y \in R$ داریم $[x, y] \in N$.

اگر R جابه جایی نباشد بنا به قضیه ۳-۶،

$(R, +)$ یک ۲- گروه است و برای هر $x \in R$ زیر

حلقه $R_x = \langle x \rangle$ متناهی است و لذا حلقه

$\frac{R_x}{N(R_x)}$ متناهی و تقلیل یافته است و یک حاصل

جمع مستقیم از میدان‌های متناهی با مشخصه ۲

است. بنابراین $s \in \mathbb{Z}^+$ وجود دارد که به ازای

$$t \in \mathbb{Z}^+$$

$$x^{2st} - x \in N \quad (3.3)$$

از آنجایی که به ازای هر $a \in R$ $2a = a + a$

R و از طرفی $(R, +)$ یک ۲- گروه است پس

برهان. باتوجه به اینکه R ، ۲- بی تاب است. بنا به

لم ۲-۶ (ب)، $e \in Z$ و R آبدلی است و بنا به لم

۲-۴، $N \subseteq J$ حال اگر ثابت کنیم R تقلیل یافته

است بنا به قضیه ۳-۷، R جابه جایی است. فرض

کنید R تقلیل یافته نباشد، از آنجایی که در یک

حلقه نیم اول $N \cap Z = \{0\}$ پس $N \not\subseteq Z$. بافرض

اینکه $u \in N \setminus Z$ و e خودتوان مرکزی ناصفری

باشد در این صورت $-e + u \in R \setminus (J \cup N)$

زوج $((m, n))$ وجود دارد که

$$(-e + u)^n - (-e + u)^m \in N$$

و در نتیجه $2e + v \in N$ که $v \in N$ و لذا

$$2e = 2e + v - v$$

توان جابه جا شونده است، پس $2e \in N$ و

$k \in \mathbb{Z}^+$ وجود دارد که $2^k e = 0$ و این در

تناقض با فرض ۲- بی تاب بودن R است. بنابراین R

خودتوان ناصفر ندارد و اگر $x \notin J \cup N$ بنا به لم

۲-۳ (ج)، داریم $x^q = x^q e$ و از آنجایی که $e = 0$

پس $x^q = x^q \cdot 0 = 0$ و در نتیجه $x \in N \subseteq J$

و نشان دادیم که $R = J$ و در تناقض با فرض قضیه

است، پس فرض خلف باطل و $N \subseteq Z$ ، لذا بنا به

قضیه ۳-۷، R جابه جایی است.

قضیه ۳-۹. فرض کنید R یک حلقه قویاً متناوب

با $R \neq J$ باشد، اگر R/J ، ۲- بی تاب باشند

آنگاه R جابه جایی است.

برهان. از آنجایی که R ، ۲- بی تاب است پس R

آبدلی و بنا به لم ۲-۴، $N \subseteq J$ حال اگر $J \subseteq Z$

بنا به قضیه ۳-۴، R جابه جایی است. فرض کنید

$J \not\subseteq Z$ و $j \in J \setminus Z$ و e خودتوان مرکزی ناصفر

باشد، دراین صورت $-e + j \notin J \cup N$ و

$((m, n))$ وجود دارد که $(-e + j)^n -$

$$(-e + j)^m \in N$$

و در نتیجه $2e + u \in N$ و در نتیجه $2e + u \in N$

ازای برخی $u \in J$ بنابراین $k \in \mathbb{Z}^+$ و $v \in J$

وجود دارد بطوریکه $2^k e + v = 0$. با فرض اینکه

\bar{e} تصویر e در R/J داریم $2^k \bar{e} = 0$ و از آنجایی

(آ) به ازای هر $a \in N$ و $x \in R$ ، $k \in \mathbb{Z}^+$ وجود دارد بطوریکه $[a, x]_k = 0$ باشد
 (ب) J جابه‌جایی باشد
 در این صورت، R جابه‌جایی است.

برهان. بنا به (آ)، مشابه اثبات قضیه ۳-۱۰، می‌توان نشان داد که حلقه R آبدلی است. بنا به قضیه ۳-۱، R/J جابه‌جایی است و از آنجایی که طبق (ب)، J جابه‌جایی است پس N یک ایده‌آل است و R/N جابه‌جایی است. بنابراین مشابه اثبات لم ۲-۲، می‌توان نشان داد به ازای هر $x, y \in R$ داریم $[x, y] \in N$. حال به ازای هر $y \in R$ بنا به (آ)، $k \in \mathbb{Z}^+$ وجود دارد که $[x, y]_k = 0$ و به ازای $k = 2$ بنا به رابطه (۱.۱) داریم: $[a, x]_2 = [[a, x], x]$ و به ازای $k = 3$ داریم: $\emptyset(e) = \emptyset(r)$

$$\begin{aligned} [a, x]_3 &= [[a, x]_2, x] \\ &= [[[a, x], x], x] = [[a, x], x]_3 \end{aligned}$$

$$[x, y]_{k+1} = [[x, y], y]_k$$

پس $[x, y]_{k+1} = 0$. بنابراین بنا به شرط (ا)، به ازای هر $x, y \in R$ ، $k \in \mathbb{Z}^+$ وجود دارد که $[x, y]_k = 0$. (۳.۴)

اکنون کفایت نشان دهیم که تصویر به طور زیر مستقیم تحویل‌ناپذیر R جابه‌جایی است. فرض کنید S تصویر به طور زیر مستقیم تحویل‌ناپذیر R باشد و $\emptyset: R \rightarrow S$ یک بروریکتی باشد. اگر S خود توان مرکزی ناصفر نداشته باشد، بنا به لم ۳-۲ (آ)، S حلقه قویاً متناوب و به ازای هر $x \notin J \cup N$ ، $\emptyset(x) \notin (\emptyset(J) \cup \emptyset(N))$ و بنا به لم ۳-۲ (ج)، $q \in \mathbb{Z}^+$ و $g(t) \in t\mathbb{Z}[t]$ وجود دارند که $\emptyset(e) = g(x)$ خود توان است و $[\emptyset(x)]^q = [\emptyset(x)]^q \emptyset(e)$ در S

$\cdot = 2^t(a+a) = 0$ و از آنجایی که $2^{t+1}a = 0$ داریم $(a+a)^{t+1} = (2a)^{t+1} = 0$ یعنی $2R \subseteq N$ و بنا به (ب)، N جابه‌جایی است، پس نتیجه می‌گیریم که به ازای هر $a \in N$ و $x \in R$ داریم $2[a, x] = [a, 2x] = 0$. فرض کنید $a \in N$ و x چنان باشد که $[a, x]_k = 0$ و $k > 1$ در این صورت $[a, x]_{k-1} = 0$ حال $w \in \mathbb{Z}^+$ را طوری در نظر می‌گیریم که $2^w \leq k-1$ داریم $[a, x]_{2^w} = 0$ اما بنا به تعریف و این که $2[a, x] = 0$ می‌توان نوشت $[a, x]_{2^w} = 0$ پس $[a, x]_{2^w} = 0$ بنابراین $[a, x]_{2^w} = 0$ پس $[a, x]_{2^w} = 0$ بنا به رابطه (۳.۳)، $x^{2^w} - x \in N$ و بنا به \mathbb{Z}^+ و از آنجایی که $[a, x] \in N$ و بنا به (ب)، N جابه‌جایی است پس

$$\begin{aligned} [a, x]_{2^w} &= 0 \Rightarrow \\ [a, x]_{2^w} &= 0 \\ [a, x]_{2^w} - [a, x] &= 0 \end{aligned}$$

باتوجه به مطالب بیان شده نتیجه می‌گیریم که $[a, x]_{2^s} = 0$ بنابراین $[a, x]_{2^s} = 0$ و بنا به (ب)، N جابه‌جایی است و $[a, x]_{2^s} - x \in N$ ما داریم:

$$\cdot = [a, x]_{2^s} - [a, x]$$

باتوجه به اینکه $[a, x]_{2^s} = 0$ پس می‌توان نوشت $[a, x] = 0$ ، بنابراین a با هر عضو R جابه‌جا می‌شود. این نشان می‌دهد $N \subseteq Z$ و بنا به نتیجه ۳-۵، R جابه‌جایی است.

قضیه ۳-۱۱. فرض کنید R ، یک حلقه قویاً متناوب باشد که در شرایط زیر صدق می‌کند؛

صورت J حلقه پوچ است، زیرا اگر $x \in J$ عضو دلخواهی باشد از آنجایی که R متناوب است پس زوج $((m, n))$ وجود دارد بطوریکه $x^m = x^n$ با $n > m$ که $x^m - x^n = 0 \Rightarrow x^m(1 - x^{n-m}) = 0$ (۴.۱)

از آنجایی که R یکدار است و $x \in J$ ، پس داریم $x^{n-m} = 1 - x^{n-m-1}$ و $x = 1 - x^{n-m-1}$ وارون پذیر است. حال اگر طرفین رابطه (۴.۱) را از سمت راست در عبارت $(1 - x^{n-m})^{-1}$ ضرب کنیم داریم $x^m = 0$ یعنی J پوچ است.

مثال ۴-۱. حلقه $R = M_2(GF(2))$ ، یعنی حلقه ماتریس‌های 2×2 روی میدان گالوا از مرتبه ۲، را در نظر بگیرید.

$$R = \left\{ \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix} \right\}$$

$$N(R) = \left\{ \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix} \right\}$$

$$J(R) = \left\{ \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix} \right\}$$

$$Z(R) = \left\{ \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix} \right\}$$

به وضوح زوج $((m, n))$ وجود دارد که به ازای هر $x \in R \setminus (J \cup N)$ داریم $x^n - x^m \in N$ بعنوان مثال اگر $x = \begin{bmatrix} 1 & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix} \in R$ از آنجایی که داریم $\begin{bmatrix} 1 & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}^2 = \begin{bmatrix} 1 & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}$

$$\begin{bmatrix} 1 & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}^2 - \begin{bmatrix} 1 & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix} \in N$$

بنابراین R یک حلقه قویاً متناوب و یکدار است که بنا به لم ۲-۶، $J \subseteq N$ یا $J \subseteq Z$. $((m, n))$ وجود دارد که به ازای هر $x \in R$ داریم $x^n - x^m = 0$

خودتوان مرکزی است زیرا از آنجایی که \emptyset پروریختی است، داریم:

$$[\emptyset(e)]^2 = \emptyset(e) \cdot \emptyset(e) = \emptyset(e^2) = \emptyset(e)$$

$\emptyset(r) \cdot \emptyset(e) = \emptyset(re) = \emptyset(er)$ و از آنجایی که S خودتوان مرکزی ناصفر ندارد، $\emptyset(e) = 0$ و بنابراین $[\emptyset(e)]^q = [\emptyset(e)]^q \cdot 0 = 0$ و $\emptyset(e) \in N(S)$ پس $\emptyset(R \setminus (J \cup N)) \subseteq N(S)$ و از آنجایی که R حلقه قویاً متناوب و آبدی و $\emptyset: R \rightarrow S$ یک پروریختی است در این صورت بنا به لم ۲-۷، $N(S) \subseteq \emptyset(J)$ بنابراین $S \subseteq \emptyset(J)$ و $S = \emptyset(J)$ لذا $S = \emptyset(J)$ و باتوجه به اینکه $\emptyset(J)$ جابه جایی است، پس S جابه جایی است. حال فرض کنید

که S ، خودتوان مرکزی ناصفر دارد. از آنجایی که S به طور زیر مستقیم تحویل ناپذیر است پس خودتوان مرکزی آن ۱ است و S یکدار است. از آنجایی که $[x, y] \in \emptyset(N(R))$ و $\emptyset([x, y]) \in N(S)$ بنا براین $[\emptyset(x), \emptyset(y)] \in N(S)$ و بنا به رابطه (۳.۴)، $k \in \mathbb{Z}^+$ وجود دارد که $[\emptyset(x), \emptyset(y)]_k = 0$ بنا براین S ویژگی (آ) را به ارث می برد و بنا به لم ۲-۷، $N(S) \subseteq \emptyset(J)$ و از آنجایی که $\emptyset(J)$ جابه جایی است پس $N(S)$ جابه جایی است. حال از آنجایی که S یک حلقه قویاً متناوب و یکدار است که در شرایط قضیه ۳-۱۰، صدق می کند پس S جابه جایی است و بنا به قضیه بیرخف، هر حلقه با حاصل ضرب زیر مستقیمی از یک خانواده به طور زیر مستقیم تحویل ناپذیر از حلقه ها یکرخت است پس R ، جابه جایی است. [۴]

۴- مثال ها

در این بخش ما مثال‌هایی از حلقه‌های قویاً متناوب و یکدار غیر جابه جایی ارائه می‌دهیم. قبل از بیان مثالی ابتدا به این مطلب اشاره می‌کنیم که اگر حلقه در شرایط قضیه ۳-۶، صدق کند در این

$x^m \in N$ و $x = 0$ بنا به قضیه ۳-۶، $(R, +)$

یک ۲-گروه است و R ، متناوب است.

مثال ۴-۲. فرض کنید R ، حلقه ماتریس‌های بالا

مثلی 2×2 روی میدان گالوا از مرتبه ۲ باشد.

$$R = \left\{ \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix} \right\}$$

$$J = N = \left\{ \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix} \right\}$$

$$Z = \left\{ \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix}, \begin{bmatrix} \cdot & \cdot \\ \cdot & \cdot \end{bmatrix} \right\}$$

به ازای هر $x \in R$ ، (m, n) وجود دارد که

$x^n - x^m \in N$ ، بنابراین R یک حلقه متناوب

است و $(R, +)$ یک ۲-گروه است.

۵- نتیجه‌گیری و پیشنهادات

در ادامه برخی پیشنهادات در این ارتباط بیان

می‌گردد.

(آ) آیا حلقه‌های بولی تعمیم یافته و حلقه‌های شبه

بولی را می‌توان تحت شرایطی خاص به حلقه‌های

قویاً متناوب تبدیل کرد؟

(ب) آیا می‌توان ارتباطی بین حلقه‌های با مشخصه

اول p بطوریکه به ازای هر $x \in R$ و $x^p = x$ با

حلقه‌های قویاً متناوب برقرار کرد؟

فهرست منابع

[1] M. Chacron. On a theorem of Herstein. Canada. Journal of mathematics, 21 (1969) 1348 – 1353.

[2] H.E.Bell. On commutativity of semiperiodic rings. Results in mathematics, 53, (2009), 19-26.

[3] I.N.Herstein, A generalization of a theorem of Jacobson III. Amer. J. Math. 75, (1953), 105-111.

[4] Hungerford, W.T., 1973, Algebra. Math. Assoc. of America.